

ALGUNS ROPALÒCERS INTERESSANTS DEL PIRINEU CATALÀ.

per

Albert Masó i Planas (*)
José J. Pérez De-Gregorio (*)

INTRODUCCIÓ.

Els Rhopalocera han estat estudiats des de fa temps, a tota Europa. Són poques les espècies que encara resten poc conegudes. Aquestes podriem dividir-les en tres grups:

a) Espècies que han experimentat un procés d'ampliació de llur àrea biogeogràfica. El cas més destacat entre nosaltres seria el del nimfàlid Araschnia levana L., que des de França penetrà a la Vall d'Aran per la conca del Garona i per la del Segre a La Cerdanya, havent-se estès ràpidament pel Nord de Catalunya.

b) Espècies que per llurs especials característiques biològiques, etològiques i biogeogràfiques, han restat inaccesibles o de difícil estudi durant molts anys. Aquest és el cas de les espècies alpines i de les hipogees i cavernícoles. Un exemple del primer grup serà tractat.

c) Espècies que per llur semblança externa -i de vegades, interna- amb d'altres fins i tot vulgars o comuns, han restat confoses amb elles o mal conegudes. Aquest és el cas de les anomenades "besones" ("jumelles" pels autors francesos) i d'altres, dos exemples dels quals tractarem tot seguit.

Pyrgus cacaliae RAMBUR, 1840.

MANLEY & ALLCARD, 1970:12, Lam. 12, figs. 11 i 12; HIGGINS & RILEY, 1970:343, Lam. 58, fig. 13; VERITY, 1940 (1):30, Lam. I, figs. 57 a 60, Lam. I, fig. 7.

Els Hesperiidæ han estat ben estudiats des de fa temps. Podem senyalar especialment l'estudi fet per Sagarra (1914) i sobretot la revisió de les espècies del gènere Pyrgus feta pel Dr. VERITY (1929) amb el material del Museu de Zoologia de Barcelona. Malgrat tot, dues espècies restaven encara mal conegudes: Pyrgus andromedæ WALLENGREN, 1853 i P. cacaliae RAMBUR, 1840.

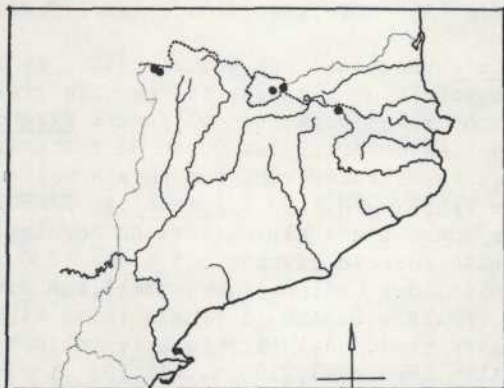
El primer és una espècie alpina (Nord de Noruega, Alps, Pirineus) que habita indrets situats entre els 1800 i els 2400 metres. Ha estat citat del Canigó (P. Oriental), Les Bordes (Vall d'Aran), Les Ares (Pallars Sobirà) i Benasc (Alta Ribagorça) i tot recentment altre vegada del Pirineu Oriental: Campcardòs, Porté Puimoren (Alta Cerdanya), 2100 m., VII.1951, l ex, i una sèrie dels Coms de Das (Cerdanya), 2000 m., VII.1975, tots recollits pel T. Cnel. W. B. L. MANLEY.

(*) Societat Catalana de Lepidopterologia.

El segon és igualment una espècie alpina, que habita els Alps (d'on fou descrita), Apenins, Càrpats i Pirineus. El seu hàbitat són els prats alpins, dels 1800 als 2400 m.. Com a planta hoste, tots els autors (VERITY, MANLEY & ALLCARD, HIGGINS & RILEY, etc.) citen la Tussilago farfara (tot seguint FRION - NET, 1906), però creiem que això no és cert.

Parlem de la seva distribució als Pirineus. L'any 1894, l'entomòleg rumà A. VON CARADJA la va citar per primer cop, concretament del Port de Benasc (P. Central), VII. Aquesta menció fou recollida l'any 1914 per SAGARRA, però posteriorment la presència d'aquest hespèrid als Pirineus es considerà dubtosa i fins i tot errònia llur citació (QUERCI, 1932, VERITY, 1929 i 1940) (cal dir que a la col. CARADJA, al Museu d'H.N. "Grigore Antipa" de Bucarest, no hi ha cap exemplar dels Pirineus).

No és fins l'any 1947 que Jacques PICARD fa conèixer noves troballes d'aquesta espècie al Pas de la Casa (Andorra-Alta Cerdanya), Cercle de Pessons (Andorra) i Ariège, 2300 m., VII, així com a Gèdre (Alts Pirineus), amb un total de 12 ex., restant confirmada la seva presència als Pirineus. Per la nostra part, el 21.VII.1980 vam recollir un ex a la Vall de Núria (Ripollès, P. Oriental). Examinant la col.lecció SAGARRA (Museu de Zoologia de Barcelona), per tal de confirmar la nostra troballa, vam comprovar amb sorpresa que, al costat d'una sèrie típica dels Alps, hi havia 7 ex recollits a La Renclusa, Hospital i Banys de Benasc, els dies 23 i 25.VII.1921 (S. Novellas, leg.), el que confirma a més a més l'antiga citació de VON CARADJA. No hi ha al nostre entendre cap diferència entre els exemplars pirinencs i els típics dels Alps, malgrat el que diu PICARD (1947, ssp. pyrenaeus, descript). Les localitats on ha estat trobada l'espècie estan senyalades al mapa adjunt (nº 1).

MAPA 1: Localitats de P. cacaliae RBR., als Pirineus catalans

Eulchloe simplonia FREYER, 1829.

MANLEY & ALLCARD, 1970: 28-29, Lam. 5, fig. 1.

Aquesta espècie ha estat poc coneguda a Catalunya i Península Ibèrica, fet motivat perquè alguns autors (HIGGINS, etc.) la consideraven una raça alpina de la comú E. ausonia HBN., si bé altres (VERITY, 1940, MANLEY, 1970) ja la reconeixeren com a bona espècie, havent-se descrit l'any 1905-1911 la ssp. oberthuri VTY, que habita els Pirineus, Monts Cantàbrics i Pics d'Europa. Aquesta és la distribució que té a la P. Ibèrica; malgrat tot, la confusió abans esmentada ha fet que fins avui dia les citacions fidels siguin molt escasses.

SAGARRA (1912) la senyalà dels Pirineus Catalans. Posteriorment ha estat recollida a altres indrets. Heus-los ací, juntament amb les citacions ja conegudes:

Cerdanya: Torrent Negre, La Molina, 2100 m., VII (Romañá, Casas, Teixidor). Abundosa. Porté, VII (Oberthur, in DUFAY, 1961).

Ripollès: Pla de Sellent, Núria, 1800 m., VII. 1980 (Josa, Masó i De-Gregorio).

Pallars Sobirà: Gertà, VII (VAREA, 1946).

Vall d'Aran: VII, abundosa (Ibarra, Bosch).

Alt Ribagorça: La Renclusa, Benasc, 2 ex 22 i 25. VII. 1921 (Novellas leg.) (vegeu QUERCI, 1932).

Aragó: 2 ex de la Vall de l'Èsera, 1800 m., 13. VII. 1930 (E. Romei, col. SAGARRA).

León: Port de San Glorio, VI (MANLEY, 1970).

L'espècie té una generació, els mesos de VII i VIII i viu als prats alpins entre els 1600 i els 2200 m.

Philotes baton BERGSTRASER, 1779.

MANLEY & ALLCARD, 1970: 84, Lam. 30, fig. 13.

Per una absurda confusió amb Ph. panoptes HUBN., 1813, aquesta espècie ha estat gairebé desconeguda a la Península Ibèrica. Durant molt de temps s'havia considerat a panoptes la ssp. ibèrica de l'autèntica baton -amb l'honrosa excepció de VILARRUBIA- i aquesta era considerada inexistent i les poques troballes o bé restaven desconegudes o eren considerades amb criteris absurds (fins i tot com una segona generació alpina de la primavera! panoptes!). Recentment, HIGGINS (1980) ha separat específicament ambdues, considerant-les com a bones espècies.

De les troballes i estudis fets fins ara, s'ha comprovat que baton habita únicament el Nord de la Península Ibèrica (Pirineus i Monts Cantàbrics), essent substituïda a la resta per P. panoptes. Llurs respectives biologies són totalment diferents. Baton té una sola generació als mesos de VII i VIII i sol trobar-se isolada i bastant escassa, a diferència de la panoptes, primerenca (III-IV) i abundantíssima als camps secans de la plana on creix la farigola (Thymus). A més a més, llurs caràcters morfològics són ben diferents.

Donat la confusió abans esmentada, les citacions de l'autèntica baton són molt escasses:

SAGARRA(1911):Vall d'Aran (Llenas leg.);Guardiola-Bagà, La Pobla de Lillet,VII.1910,Vilafranca de Conflent (GRASLIN).

VILARRÚBIA(1961):Collada de Tosses,Planoles(Ripollès), Sta.Maria de Corcó,VII.1933 i 1961.

MANLEY(1970)(DUFAY,1961):Porté Puimoren,VII.

Nosaltres podem afegir les següents:Queralbs (Ripollès), 1 ex,VII.1980 (Josa,Masó,De-Gregorio) i Sant Privat de Bas, Puigsacalm (Baixa Garrotxa),1 ex,7.VIII.1975 (De-Gregorio). Com a confirmació de la seva escassetesa,cal dir que a la col. del Museu de Zoologia de Barcelona no hi ha cap individu català,només una parella del Port de Pajares (Astúries),1300 m., 16.VIII.1924 (Romei),autor al qual devem la citació d'aquesta blaveta dels Monts Cantàbrics.

Cal doncs,confirmada ja la presència a Catalunya de Ph. baton,que properes recerques facin conèixer millor la seva àrea de vol als Pirineus Catalans i Oscencs.

BIBLIOGRAFIA.

Donem únicament les referències dels treballs i estudis particulars,no esmentant les obres generals (MANLEY,HIGGINS, DUFAY,etc.,ben conegudes).

- MANLEY & ALLCARD,1977.Further notes on some Lepidoptera of Catalonia.Entom.Gazette,28:101-107. Kent.
- PICARD,J. 1947. Nouvelles notes sur Pyrgus cacaliae Rbr.Revue Francaise de Lepidopterologie,XI(4):94-95.Paris.
- SAGARRA,I. 1911,1912,1914.Contribució a un catàlec dels lepidòpters de Catalunya.Famílies Lycaenidae,Pieridae i Hesperiidae.Butll. Inst.Cat.Hist.Nat.,11:33-54;12:33-46 i 14:86-95.Barcelona.
- VAREA,A. 1946. Algunas capturas interesantes.Graellsia 4:37-46.Madrid.
- VILARRÚBIA,J. 1961. Consideracions sobre la blaveta Philotas baton BERGST.Rev. Ausa.37:1-2. Vic.
- VON CARADJA,A. 1894. Beitrag zur Kenntniss der Grossschmetterlinge des Département de la Haute Garonne.Iris.Dresden.

Els autors agraeixen l'ajuda i la informació rebuda dels Srs.Español i Escolà (Museu de Zoologia de Barcelona),Manley (Kent,Anglaterra),Gérard Ch.Luquet (Museu d'H.N. de Paris),A. Popescu Gorj (Museu d'H.N.de Bucarest) i dels companys E.De Laever,Jaume Josa,Ignasi Romañá,Joaquim Vilarrúbia,Casas, J. Teixidor,etc.